

Zna~eweto na Standardot Bazel II vo za[titata na bankarskiot sistem od rizici

{to e Bazel II (Bazel II)

Bazel II e internacionalen Standard, voveden vo juni 2004 godina, spored koj bankite je se rakovodat koga treba da odlu~uvaat za toa kolku kapital im e potrebno da ostavaat nastrana, so cel da se za[titat od nepredvidlivi rizici, operativni i finansiski. Ovoj internacionalen Standard mo`e da pomogne vo za[tita na internacionalniot finansiski sistem od site tipovi na problemi, koi [to mo`at da se pojavat i da predizvikaat kolaps na golemi i zna~ajni banki, kako i na serija od banki. Od zna~ewe kaj ovoj Standard, e da se izvr[i podelba na operativniot od kreditniot rizik i kvantificirawe na istite.

Taka, bankite treba da izdvojuvaat soodvetno nivo na kapitalni rezervi, koe treba da odgovara na rizikot na koj e bankata izlo`ena. Ako bankata e izlo`ena na povisoko nivo na rizik, treba da izdvojuva pogolema suma na kapital, kako bi ja za~ovala svojata solventnost i ekonomska efikasnost. Spored ovoj Standard, bankite treba da gi identifikuvaat rizicite so koi mo`at da se sretnat vo idnina i da razvijat metodi za upravuvawe so istite.

Osnovata na Bazel II e Standardot Bazel I, koj od strana na Bazelskiot Komitet za Bankarska supervizija be[e voveden vo 1988 godina. Spored Bazelskite kriteriumi od 1988 godina, be[e dovolno bankite da imaat adekvatnost na kapitalot od 8% kako zadol`itelna rezerva na likvidni sredstva vo odnos na vkupnoto portfolio na rizi~na aktiva, [to be[e prosledeno so lo[i standardi za ocenka na rizi~ното portfolio, kako i bez precizni pravila za klasifikacija na lo[ite krediti, t.e vakvata procenka bankite samite ja vr[ea. Poradi ova, Bazelskiot Komitet na supervizori vo 1999 godina prepورا~a primena na nov set na standardi za adekvatnost na kapitalot na bankite, popoznato kako Bazel II, spored koi mereweto na rizi~nata aktiva treba da ja vr[at i samite banki, no i nadvore[ni agencii. Spored toa, ovoj Standard pretstavuva revizija na prethodniot i ima za cel da razvie posoodvetni metodi za upravuvawe so rizikot na modernite banki.

Spored novata regulativa, bankite treba da sobiraat povele informacii za svoje firme-klienti, otkolku porano i ako istite se postabilni t.e. pomalku rizi~ni, mo`e da im dadat soodvetni beneficij, a dokolku se porizi~ni, toga[bankite za da se za[titat, nalo`uvaat povisoki kamatni stapki, kako i barawa za pogolem iznos na kolateral.

Trite stolba na Standardot

Standardot Bazel II go so~inuvaat tri stolba

Prvriot stolb se odnesuva na baraweto za minimalno nivo na kapital, koe bankite moraат da go po~ituvaat vo svoeto rabotewe i koe]e ja za[tituva bankata od rizicite, so koi taa mo`e da se soo~i vo svoeto rabotewe, kako [to se krediten, operativen i pazaren rizik. Novitetot kaj ovoj Standard za razlika od prethodniot e vo na~inot na presmetuvawe na rizi~nite plasmani. Imeno, spored noviot Standard kvantifikacijata na rizi~nata aktiva na bankite,]e se vr[i od samata banka, no pod strogo utvrdena metodologija, ili od nadvore[na nezavisna kreditna institucija. Dokolku samata banka ja sproveduva klasifikacijata, toga[taa treba da gi po~ituva strogite standardi za finansiskite izve[tai.

Vtoriot stolb se odnesuva na supervizijata na bankkite, spored koj treba da se utvrdi dali bankata raspolaga so 8% na zado`itelni sredstva, kako garanten kapital, a za odredeni rizi~ni institucii potrebno e da se propi[at i povisoki stapki na adekvatnost na kapitalot od 20%. Vakvata ocenka treba da se vr[i kontinuirano, za [to se potrebni i soodvetni informacioni sistemi.

Tretiot stolb se odnesuva na metodologijata na finansiskite izve[tai, koi treba da se navremeni, a informaciiite realni i to~ni. Pri toa bankata treba postojano da izdava publikacii, so cel pazarot da ima podobra slika za celokupnata rizi~na pozicija vo koja taa se nao\.

Mo`nosti za implementirawe na Standardot vo bankarskite sistemi

Vo ramkite na globalniot bankarski pazar, vode~kite banki koi se so zavidni performansi uspevaat da napravat

optimalna procenka na rizikot, [to e eden od faktorite za nivniot superioren pristap na pazarot. Tie sekoga[se vrzuvaat za najbonitetnate klienti, [to im obezbeduva nizok rizik so prifatlive kamatni stapki. Zatoa, ovie banki prvi]e mo`at da se adaptiraat na Bazel II standardite. Za razlika od niv, na pomalite banki]e im bide pote[ko da se prilagodiat na novite barawa, bidej]i vo svoeto portfolio imaat pove]e rizi~ni plasmani, zatoa [to vode~kite klienti se prevzemeni od strana na liderite na pazarot. Poradi ova, istite treba da razvijaat informacioni sistema, koi]e slu`at za ocenka na nivnata rizi~na izlo`enost.

Mo`nosta za negovoto implementirawe, zavisi i od dr`avata vo koja]e se primenuva, bidej]i nekoi dr`avi ve]e bile prilagodeni na vakvite barawa, za razlika od nekoi koi bile daleku pod nivnoto ispolnuvawe. Zatoa, prvite dr`avi]e imaat pomali tro[oci za negova primena, za razlika od vtorite.

Spored toa, voveduvaweto na ovoj Standard vo zemjite ~lenki na Evropskata Unija]e se pravi postepeno, i toa vo razli~no vreme, kaj razli~ni zemji. Golem broj banki od zemjite ~lenki na Unijata ve]e davaat izve[taia za nivnata kapitalna adekvatnost spored novite direktivi.

Negovata primena kaj osiguritelne kompanii e ote`nata, poradi toa [to za niv ne postoji regulativa koja e dovolno precizna. Taka, potrebno e da se ohrabrat osiguritelne kompanii da imaat ednakvi informacioni sistemi vo pogled na mereweto na rizikot. Investicionite fondovi pak, zna~itelno]e bidat pogodeni od Bazel II Standardot, bidej]i ovie kompanii izdvojuvaat zna~itelno pomali sredstva za adekvatnost na kapitalot.

Za implementacija na ovoj Standard vo tranzicionite ekonomii, se o~ekuva da se javaat pogolemi te[kotii, bidej]i bankite vo ovie zemji ne raspolaagaat so posofisticirani sistemi za merewe i sledewe na rizikot. Poradi ova,]e se javaat povisoki tro[oci za implementacija na Bazel II Standardot, a toa pak negativno]e se odrazi vrz cenata na kreditite kako i vrz celata ekonomija.

Spored studijata, koja be[e izdadena vo noemvri 2005 godina, od strana na Bazelskiot Komitet za Bankarska Supervizija (BKBS), vo sorabotka so Grupata za Osnovni Principi - rabotna grupa na BKBS, se razgleduvaa pra[awata vo vrska so razmenata na informacii pome\u00dau doma[nite i

glavne supervizori, spored novata Kapitalna Ramka (poznata kako **Bazel II**). Iako neкои komentatori predlo`ija pro[iiruvawe na domenot na ovaa studija, preku vku~uvawe na po[iiroki temi od oblata na supervizijata, studijata e posvetena na implementacijata na Bazel II, bidejli istiot kratkoro~no se smeta za vrven prioritet.

Potrebata da se razvie me\unarodno razbirawe za aplikacija na kapitalnite standardi vo internacionalnite bankarski grupi, e priznaena kako osnoven element za uspe[na implementacija na Bazel II . Vo ovoj kontekst, BKBS gi ohrabruva doma[nite i glavne supervizori na golemite internacionalni bankarski grupi, da prodol`at so me\usebni diskusii, kako i so diskusii so instituciite kade [to tie vr[at supervizija vo odnos na implementacija na Bazel II. Vo ovie diskusii se potvrdi potrebata za razvivawe na porobusni aran`mani za razmena na informacii pome\u doma[nite i glavne supervizori. Klu~nata karakteristika na ovaa ramka, e toa [to internacionalnite bankarski grupi imaat potreba da bidat podlo`eni na supervizija na edna konsolidirana osnova, koja]e gi pokira site aspekti na biznisot, kako doma[en taka i me\unaroden. Ovaa konsolidirana supervizija bara efektivna sorabotka pome\u doma[nite i glavne supervizori, ~ii odgovornosti ne se menuvaat so implementacijata na Bazel II. Vakvata zajaknata sorabotka, ne samo [to]e ja podobri efikasnosta na supervizijata, tuku i]e pomogne za promovirawe i odr`uvawe na finansiskata stabilnost.

Poefikasnata razmena na informacii vo kombinacija so izgradbata na doverba pome\u supervizorite,]e go podobri supervizorskiot proces, i]e pomogne vo za~uvuvaweto na supervizorskite resursi. Sepak, aran`manite za razmena na informacii, spored Bazel II ne gi zanemaruvaat zakonskite odgovornosti na doma[nite i glavne supervizori i supervizorite ostanuvaat zakonski odgovorni za supervizija na bankarskite operacii vo nivnite jurisdikcii, bez razlika dali se raboti za lokalno poseduvani entiteti ili za filijali i ogranoci na stranski banki. Duri i se bara edno povisoko nivo na razmena na informacii, pome\u doma[nite i glavne supervizori. Aran`manite za razmena na informacii, treba da se fokusiraat na informaciiite koi se relevantni za supervizorite, so cel tie da gi sprovedat nivnite supervizorski obvrski i vakvite informacii treba da bidat navremeno obezbedeni. Pri baraweto na informacii od drug supervizor, onoj supervizor koj]e bara informacii, treba

da bide podgotven da objasni zo[to mu se potrebni istite, za da se osigura obezbeduvaweto na najsoodvetnite podatoci.

Vlijanie na Bazel II Standardite na malite i sredni pretprijatija

Novite bazelski kriteriumi, davaat pozaostreni kriteriumi vo pogled na kreditiraweto na malite i sredni pretprijatija (MSP). Dokolku davaweto na kredit na MSP trgnuva[e so procent od 100% sigurnost, sega trgnuva so 75% sigurnost. Taka, na 10 juli 2002 godina Bazelskiot Komitet dade predlog ,so koj se predviduva bankite koi imaat pobaruwawe po osnov na krediti od MSP, da imaat pogolem stepen na zadol`itelen kapital, za razlika od pobaruwawata po osnov na krediti od golemite kompanii.

No sepak, kako olesnitelna okolnost, e toa [to tretmanot vo pogled na dinamikata na isplata na kreditite, od strana za MSP, mo`e da bide pospora, a sepak kreditite da ne se okvalifikuwaat kako rizi~na kategorija. Taka, vo ramkite na ovie standardi, se predlaga, dokolku rokot za vrajawe na kreditot e edna godina za golemite kompanii, za MSP istoto da se mno`i so koeficient od 2.5, bez pritoa kreditite da bidat okvalifikuvani kako rizi~ni.

Postoi uveruvawe vo bankarskite krugovi, deka MSP kako kategorija se najrizi~ni kompanii za odobruvawe na krediti. Duri i dokolku odreden del na MSP uspevaat redovno da gi otplajaat svoite obvrski, sepak sekoga[postojat mnogu poveje MSP otkolku golemi kompanii, koi ne uspevaat navreme da gi servisiraat dolgovite. Poradi ova za bankarite sekoga[poveje se isplatuva da go diverzificiraat rizikot pome\uu poveje golemi kompanii, otkolku toa da go napravat kaj malite kompanii. Sega[nite bazelski standardi, go pottiknuvaat vakviot stav. MSP,]e bidat odbegnuvani za kreditirawe i poradi mo`nosta tie da vlijaat za podigawe na pragovite za adekvatnost na kapitalot na bankite. Kako kolateral, MSP naj~esto obezbeduvaat: fizi~ki predmeti, nedvi`en imot, finansiski sredstva i sli~no. Od vakvite kolaterali se naplatuvaat nekade okolu 33% od pobaruwawata, po osnov na anuiteti od MSP.

Sepak, mo`e da se zaklu~i deka nema pokompletna analiza kako]e se odrazat Bazel II Standardite, vrz obezbeduvaweto na krediti za MSP, zatoa [to nema precizni merila za kreditirawe na MSP i ne se zema vo predvid sektorskata i regionalnata distribucija na MSP.

Edna od merkite za podobruvawe na sostojbite, koga stanuva zbor za finansiraweto na novite mali kompanii, pretstavuva merkata od I Akcionen plan za finansirawe na usluzi, so koja se predviduva na mo`nost penziskite investicioni fondovi da investiraat vo malite kompanii, bez kreditna istorija, t.e. vo rizi~en kapital na kompanite vo zarodi[.

Kritiki koi se odnesuvaat na Standardot i mo`nosta za negova primena vo na[iot bankarski sistem

Postojat kritiki, koga stanuva zbor za opravdanosta od primenata na ovoj Standard vo praktikata. Taka, golemata suma na kapital koja treba da se izdvojuva od strana na bankite, ja namaluva ekonomi~nosta vo raboteweto na istite, kako i mo`nosta na bankite da prezemaat soodvetni kreditni aktivnosti. Isto taka, bankite so cel da obezbedat pogolemata suma na rizi~en kapital, ~esto ja zgolemuvaat cenata na nivnite usluzi.

Primenata na ovoj Standard, vo na[iot bankarski sistem, e vo negovite po~etoci. Imeno, bankite ne raspolagaat so posofisticirani informacioni sistemi, kakvi [to postojat vo razvienenite zemji, pa zatoa treba da izdvojuvaat dopolnitelni sredstva za razvivawe na istite. Potrebno e i da se vlo`uva vo obuka na kompetenten kadar, koj [to]e raboti spored novite kriteriumi. Pokraj ova, bankite treba da izdvojuvaat i pogolemi sredstva, kako zadol`itelen capital, otkolku porano. Seto ova]e gi zgolemi tro[ocite na raboteweto. Poradi ova, potrebno e bankite da napravat balans, pome\u korista [to]e ja dobijati od implementacijata na Standardot, a toa e namaluvawe na nivnata rizi~na izlo`enost od edna strana i tro[ocite koi]e nastanati od negovata primena, od druga strana.

Pokraj ova, postojat i problemi koga treba da se implementira nekoj internacionalen Standard, bidej]i postojat golemi razliki vo raboteweto na bankite vo razli~ni zemji, po~nuvaj]i od razli~nite kulturi, razli~nite strukturni modeli, pa se do razli~nata regulativa. ^esto, vo zavisnost od geografskata lokacija, se nudati i nekolku razli~ni softverski aplikacii. Voveduvaweto na ovoj Standard, se o~ekuva da bide vo razli~no vreme, kaj razli~ni banki, vo razli~ni dr`avi. Vsu[nost, toj ne mo`e da se vospostavi vo isto vreme nasekade. Za negova implementacija potrebni se soodvetni prilagoduva.

SUMMARY

The key novelty which appears in the banking today is the Standard Bazel II as well. The implementation of this Standard in the practice is in its initial phase.

The purpose of the Bazel II, which has been primarily implemented in June 2004, is to create international Standard according to which the banks will have to be run when there will have to be decided how much capital they should leave aside in order to protect themselves from any unpredicted shocks. In the same time, it is considered that by its implementation, greater diversification of the risk will be provided. For this purpose, the bank has to dispose with bigger amount of capital than in ordinary cases as well as with bigger liquidity of the capital. Bazel II has a purpose to encourage the banks to identify the risks they might meet with in the future as well as to develop or improve their ability to manage them.

This Standard is based on three postulates. The first postulate refers to the minimal level of capital which should be kept by the banks in order to protect themselves by the unpredicted risk which could appear in their work. The second postulate refers to the supervision which should be implemented in the banks in order to determine whether they respect the legally determined minimal level of risky capital which they should sat aside and the third postulate refers to the financial reports which should be issued by the bank in order to get complete picture for the risky condition in which it might be.

This Standard is at the very beginning. Some of the member countries of the European Union have already implemented it, while there are big difficulties for its implementation in the transitional economies as well as in our country.

Anyhow, there are critics which refer to this Standard because the requests for bigger amount of capital can, on the other hand, increase the operating costs of the bank.

Koristena literatura

1. Bank for International Settlements "The New Basel Capital Accord" –<http://www.bis.org>

2.Karacadag, C and M.W. Taylor (2000), the Capital Adequacy Framework, Institutional Constraints and Incentives, SUERF Studis

3.Morgan Stanley (2001) Basel 2; Changing the Banking Landscape, European Banks, Eguity Research Europe, 6 february 2001